

Икономическа програма

През 2014 г. Икономическата програма фокусира своята дейност върху следните области:

- **Енергийна сигурност и устойчиво развитие.** През 2014 г. Центърът продължи да информира българското общество по въпроси, свързани с енергийния сектор и в частност с енергийната сигурност, бедност и ефективност, както и ценообразуването на електроенергия за потребителите, чрез редица доклади, анализи и медийни съобщения. Докладът „Управление на енергийния сектор и енергийна (не)сигурност в България“ представи индекс за рисковете пред енергийната сигурност в България и изследва основните пропуски в управлението на сектора, както и рисковете от завладяване на държавата. Центърът започна работа по проектирането на възможно най-добрите адаптивни стратегии за българските региони в главните енергийни сценарии на ЕС за 2050 г.
- **Антикорупция.** От ноември 2012 г. Центърът координира „Инициативата за развитие и почтеност в Югоизточна Европа“ (SELDI) – най-голямата коалиция на гражданското общество за антикорупция и добро управление, в която участват партньори от девет страни (Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Косово, Република Македония, Черна гора, Сърбия и Турция). През 2014 г. Центърът публикува Регионалния антикорупционен доклад на SELDI на тема „Антикорупция презареждане: Оценка на Югоизточна Европа“. Докладът обобщава данните от Системата за мониторинг на корупцията в страните от региона за периода 2002 – 2014 г. като включва резултатите от девет национални доклада за оценка на корупцията и предлага решения за справяне с регионалните корупционни предизвикателства. През 2014 г. Центърът публикува своя десети национален Доклад за оценка на корупцията за България, участва в изготвянето на първия Антикорупционен доклад на ЕС като предостави данни за българския профил и допринесе за създаването на македонска антикорупционна платформа, включваща организации на гражданското общество и предостави техническа помощ за разработването на първия доклад за оценка на корупцията в Македония.
- **Скрита икономика.** През 2014 г. Центърът за изследване на демокрацията, в сътрудничество с Университета в Шефилд (Великобритания) и Института по публични финанси (Хърватия) анализира и представи различните измерения на неформалността в Европа. Центърът за изследване на демокрацията обедини усилия с Центъра за изследване и формиране на политики (Македония) при въвеждането на инструменти за наблюдение и осведоменост по въпросите, свързани със скритата икономика в Македония.

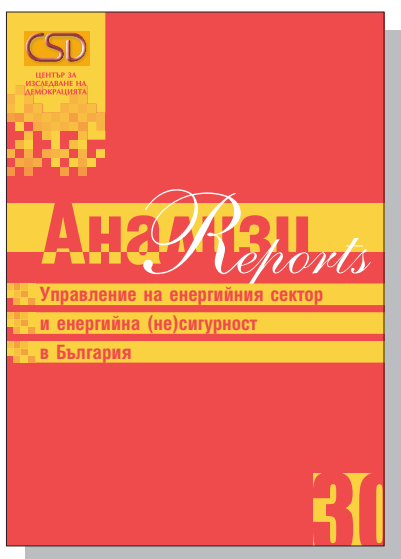
- **Конкуренетноспособност и икономика на знанието.** Икономическата програма допринесе за подготовката на Годишника на световната конкурентноспособност на IMD за 2014 г., който включва годишна оценка на българската икономика. Експертите от Центъра също така фокусираха своята дейност върху изготвянето на доклада „Иновации.бг“ за 2014 г., който представя надеждна оценка на иновационния потенциал на българската икономика, както и на състоянието и капацитета за развитие на българската иновационна система.

I. Енергийна сигурност и устойчиво развитие

Докладът „Управление на енергийния сектор и енергийна (не)сигурност в България“ разглежда основните проблеми на управлението на българската енергетика от гледна точка на енергийната сигурност на страната. Анализът отбелязва наличието на всички признаци на завземане на държавната енергийна политика от частни политически и корпоративни интереси, което засилва рисковете пред енергийната сигурност на страната, поражда лоши управленски и регулаторни практики в сектора, и в крайна сметка води до увеличаване на цената на енергията за крайния потребител и

за данъкоплатеца. Средата за инвестиции се влошава, а държавата се въвлеча в инфраструктурни проекти, които не съответстват на стратегическите й приоритети. Застрашава се финансовата стабилност на държавните енергийни предприятия. Докладът препоръчва приемане и реално изпълнение на нова национална енергийна стратегия, тясно обвързана с приоритетите за създаване на Европейски енергиен съюз и основана на обективен анализ на рисковете пред енергийната сигурност на България.

Икономическата програма на Центъра продължи да ангажира медиите с въпроса за енергийната сигурност чрез медийната бележка „Енергийна (не)сигурност: решението на българския парламент за Южен поток засилва рисковете пред националната енергийна политика“. Тя беше публикувана вследствие на решението на парламента от 4 април 2014 г. за приемане на първо четене поправките в *Закона за енергетиката*, с което се подчерта липсата на логика в националната енергийна политика и се затвърди усещането, че не общественият интерес е движещата сила зад предложените промени. Решението изважда на показ най-сериозните проблеми на българската енергийна политика, свързани с лошо управление и корупция. В политическия анализ „Ключови предизвикателства пред политиките за енергийна ефективност във вътрешния сектор“ се посочва, че

българската икономика е най-енергоемката в Европа. Освен това, България е силно зависима от други страни за своята енергия и следователно икономиката и отделните домакинства, от своя страна, са уязвими по отношение на промените в цените. Според авторите, една четвърт от потреблението на енергия в България се използва в жилищния сектор и ако крайните потребители активно намалят своето потребление на енергия, това ще бъде най-бързият и най-рентабилният метод за допълнителни икономии в енергетиката. От сериозна полза ще бъдат и нанамаляването на зависимостта от вноса на енергия, както и по-ниските сметки за енергия за потребителите и бизнеса. Според втория политически анализ на Центъра на тема „Икономическото управление и ефективността на държавния енергиен сектор“, енергийният сектор на България се характеризира със сериозни финансови слабости, свързани с високи нива

на задлъжнялост, ниска рентабилност и лошо управление. Финансовата перспектива на държавните предприятия се е превърнала в нарастващ проблем в периода 2011 – 2013 г. Преглед на финансовото състояние на най-големите енергийни компании разкрива належаща нужда от ликвидност и реформа на методиката за ценообразуване, за да се премахнат дестабилизиращи субсидии, да се подобрят събирането на дългове и енергийния микс, както и да се инвестира в минимизиране на загубите при преноса на енергия.

Въпросите относно управлението на енергийния сектор бяха обсъдени по време на редица събития. На 10 юни 2014 г. Центърът за изследване на демокрацията организира съвместно с Търговската камара на САЩ във Вашингтон кръгла маса на тема „Енергийна сигурност в региона на Черно море в навечерието на украинската криза“. Бившият по това време

Участниците в кръглата маса: Енергийна сигурност в региона на Черно море в навечерието на украинската криза, Вашингтон

министър-председател на България г-н Бойко Борисов бе основен говорител на кръглата маса. Сред останалите участници бяха американски компании, представители на посолства на държави от Черноморския регион и Централна и Източна Европа, базирани във Вашингтон институти за политика и представители на академичната общност. Г-н Бойко Борисов подчерта различните възможности за ефективно справяне с предизвикателствата на високата енергийна бедност и зависимостта от вноса на енергия в България. Той изрази пълната си подкрепа за създаването на Европейския енергиен съюз, като отбеляза, че след украинската криза лидерите на ЕС са осъзнали значението на единна позиция по основните въпроси в енергийния сектор, като например единна цена на газа. Г-н Борисов заяви, че възможностите за инвестиции в България не се ограничават само до

енергийния сектор и неизползваните резерви на природен газ, но също така включват туризма, инфраструктурата, селското стопанство и други. Г-н Филип Финиело, старши мениджър по европейските въпроси към Търговската камара на САЩ, отбеляза неизследвания потенциал на трансатлантическото търговско партньорство. Той посочи, че Камарата е твърд поддръжник на амбициозния и всеобхватен Договор за Трансатлантическо търговско и инвестиционно партньорство (ТТИР), а също и че е особено необходимо сътрудничество в областта на енергетиката. Експерти от Центъра за изследване на демокрацията подчертаха важността на *Международния индекс на рисковете за енергийна сигурност (IIESR)*, разработен от Института за енергетика на 21 век за количественото представяне на основните уязвими места на енергийния сектор в България и страните от черноморския

Обществено-политически форум „Енергийна (не)сигурност в България: национални политики и европейски перспективи“, София

регион. Експертите също така отбелязаха, че уязвимите места на енергийната сигурност са особено изострени в някои страни от Централна и Източна Европа, включително България, където растежът и икономическото развитие са възпрепятствани от високите нива на енергийна бедност.

Най-сериозният риск пред енергийната сигурност на България е залавянето на държавата от местните частни интереси, както и от чуждите държавни интереси. Тези въпроси бяха дискутирани по време на обществено-политическия форум „Енергийна (не)сигурност в България: национални политики и европейски перспективи“, който се проведе на 25 юли 2014 г. в София. Експерти от Икономическата програма представиха доклада на Центъра „Управление на енергийния сектор и енергийна (не) сигурност в България“, като обобщиха резултатите

за България от международния *Индекс за рисковете на енергийната сигурност*, разработен със съдействието на Института за енергетика на 21-ви век към Американската търговска камара. Според последния индекс, България има най-високия риск за енергийната сигурност от всички наблюдавани 75 държави. Сходни равнища на риск имат Украйна, Сърбия и Узбекистан. От съседните на България страни прави впечатление сравнително добрият резултат на Румъния. Резултатите за България показват, че независимо от наблюдаваната след 1980 г. тенденция към намаляване на рисковете пред енергийната сигурност на страната, основните слабости на енергийната система се запазват. Ниската енергийна ефективност, разходите за внос на изкопаеми горива, както и високата зависимост от внос на природен газ и петрол са сред основните пречки пред подобряването на енергийната

Международна конференция: Рискове пред енергийната сигурност и залавяването на държавата, София

Г-н Михаел Рюле, Ръководител на секцията енергийна сигурност в отдела Нови предизвикателства пред сигурността в НАТО, по време на международната конференция „Рискове пред енергийната сигурност и завладяването на държавата в Европа“, София

сигурност на България. Експертите назоваха конкретни примери за липса на прозрачност при управлението на българската енергетика – проекти като Южен Поток, АЕЦ „Белене“ и изграждането на седми реактор в АЕЦ „Козлодуй“.

На 27 октомври 2014 г. Центърът за изследване на демокрацията и Инициативата за развитие и почтеност в Югоизточна Европа (SELDI) организираха международна конференция на тема „Рискове пред енергийната сигурност и завладяването на държавата“, заедно с подкрепата на Отдел „Публична дипломатия“ на НАТО и Главна дирекция „Разширяване“ на Европейската комисия. По време на конференцията бяха обсъдени рисковете пред енергийната сигурност в Югоизточна Европа и Черноморския

регион, а също и основните проблеми на общата европейска енергийна сигурност по време на нестихващите конфликти в Източна Украйна. Сериозно внимание беше отделено на завладяването на държавата, което е специфичен рисков фактор пред енергийната сигурност на държавите от Югоизточна Европа. Експертите от Центъра подчертаха важноста на нововъзникващите заплахи пред сигурността и обосноваха енергийната сигурност като един от най-сериозните рискове пред държавите от Централна и Източна Европа, както и тези от Черноморския регион. Според тях, Русия е използвала комбинация между корупция и геополитически натиск, за да окаже влияние върху правителствата на държавите от тези региони, някои от които са и членове на НАТО. Целта е била да ги накара

Д-р Тереза Сабонис-Хелф, преподавател в Националния военен колеж на САЩ във Вашингтон, по време на кръглата маса на тема „Европа и енергийната сигурност: Наближаващата зима и отвъд нея“, София

да приемат политики, които не съвпадат с техните национални енергийни стратегии и стратегии за сигурност, а по-скоро служат на чуждестранни частни и държавни интереси.

Участниците в конференцията подчертаха и важноста на европейската инициатива за създаване на енергиен съюз, който да бъде средство за гарантиране на непрекъснат внос на енергийни ресурси на приемливи цени. Д-р Велизар Шаламанов, министър на отбраната на Република България, подчерта важноста на енергийната сигурност и ролята, която тя има за запазване на суверенитета на държавите. Той обясни, че зависимостта от други държави, без значение дали е енергийна или отбранителна, сериозно подко-

пава възможностите на страните да се справят с евентуално прекъсване на доставките. Г-н Михаел Рюле, ръководител на секцията „Енергийна сигурност“ в отдела „Нови предизвикателства“ в НАТО, коментира, че кризата в Украйна е доказала важноста на Черноморския регион за осигуряването на енергийна сигурност в Европа. Той наблегна на факта, че държавите-членки на НАТО са обещали да увеличат ролята и компетенцията на Съюза в областта на енергийната сигурност, но припомни, че гарантирането на сигурност на ключови енергийни инфраструктури като тръбопроводи, нефтени и газови полета и рафинерии е все още прерогатив на държавите-членки. Д-р Франк Умбах, директор на Европейския център за енергийна

и ресурсна сигурност, представи своя доклад, озаглавен „Добро управление и примерът на проекта Южен поток“. Чрез своята презентация той подчерта нова интересна тенденция за намаляване на важността на руския газ за европейското потребление до 2050 г. Д-р Тереза Сабонис-Хелф, преподавател в Националния военен колеж на САЩ, закри конференцията, като отбеляза, че енергийните компании имат отговорността да задоволяват някои от основните нужди на човечеството, а националните и европейските органи трябва не само да обмислят създаването и прилагането на правила, но и да създават действащи механизми срещу повтарящи се нарушения на закона. В допълнение, д-р Сабонис-Хелф изрази убеждението си, че политиките трябва да включват проучването на местните енергийни ресурси и подобряването на енергийната ефективност в своя инструментариум, с цел повишаване

на енергийната сигурност. Така те няма да трябва да разчитат единствено на популистски инициативи, които предлагат само краткосрочни решения на най-належащите проблеми на сектора.

Международната конференция за енергийна сигурност беше последвана от кръгла маса на тема „Европа и енергийната сигурност: Наближаващата зима и отвъд нея“, организирана от Центъра на 28 октомври 2014 г. Д-р Тереза Сабонис-Хелф, професор в Националния военен колеж на САЩ, беше основен лектор на кръглата маса. Тя направи задълбочен анализ на темата, последван от дискусия. Представителите на Центъра за изследване на демокрацията сравниха европейския и американския подход към въпросите на енергийната сигурност и отбелязаха, че докато САЩ са успели да насърчат енергийна незави-

Д-р Михаил Крутихин, старши партньор в консултантската компания RusEnergy, по време на дискусията Настоящата и бъдещата петролна и газова политика на Русия, София

симост чрез използване на нетрадиционни енергийни ресурси, Европа върви много бавно към развиване на вътрешния си ресурсен потенциал.

Центърът за изследване на демокрацията покани д-р Михаил Крутихин, старши партньор в консултанската компания RusEnergy, който направи задълбочен анализ на най-новите тенденции в управлението на руския въглеводороден сектор. По време на дискусиата на тема „Настоящата и бъдещата петролна и газова политика на Русия“, която се проведе на 30 октомври 2014 г., д-р Крутихин подчерта, че нефтеният и газовият сектор са жизненоважни за оцеляването на руската икономика. Според него за последните 14 години правителството е пренебрегнало развитието на други икономически области, което е намалило гъвкавостта на руската икономика спрямо колебанията в цените на енергията и нестабилността на пазара. Той посочи практиките на завладяване на държавата в областта на руския въглеводороден сектор и отбеляза, че нарастващото влияние на няколко души при вземането на решения в област енергетика е довело до значителна неефективност, която е засегнала бъдещото икономическо развитие на страната.

През 2014 г. Центърът продължи своята работа в рамките на инициативата „Проспективен анализ на големите социетални предизвикателства и иновативни политики“ (FLAGSHIP) в Европа, чрез която се цели да се повиши осведомеността и застъпничеството. FLAGSHIP е амбициозно европейско проучване, за което Центърът допринася със своя опит в прилагането на иновативни методи за изследване (форсайт анализ, големи масиви данни, изготвяне на индекси и т.н.) в областта на енергийната политика, антикорупцията и сивата икономика.

През периода 2013 – 2016 г. FLAGSHIP цели да анализира алтернативните сценарии на дългосрочните демографски, правни, икономически, социални и политически развития в Европа. Резултатът от тази проспективна дейност ще бъде набор от препоръки за европейските институции, както и за всички заинтересовани страни, които се стремят да използват потенциала на прехода и на промените за бъдещето на Европейския съюз.

II. Регионално и международно сътрудничество в областта на антикорупцията

Общият ефект на антикорупционните политики бяха основен фокус на изследванията и анализите на Икономическата програма на Центъра за изследване на демокрацията през 2014 г.

Като се има предвид огромното значение на проблема с корупцията в Югоизточна Европа, Центърът за изследване на демокрацията продължи насърчаването на усилията на гражданите

данското общество за постигане на национален диалог при определянето на ефективни мерки за противодействие. Инициативата за развитие и почтеност в Югоизточна Европа (SELDI), координирана от Центъра, организира регионална конференция за добро управление и предизвикателствата пред антикорупционната политика в Тирана на 13-14 ноември 2014 г. Събитието беше осъществено в сътрудничество с Регионалната антикорупционна инициатива (RAI), член на инициативата SELDI. Страните от региона на Югоизточна Европа (ЮИЕ) обсъдиха основните изводи от анализите на корупцията и на прилаганите национални антикорупционни политики. Центърът за изследване на демокрацията представи Регионалния антикорупционен

доклад на SELDI, който обобщава заключенията от национални анализи и данни от социологически проучвания, проведени в девет страни. Докладът предоставя оценка на развитието на регионалната антикорупционна политика в Югоизточна Европа. Албанският център за икономически изследвания (ACER) отбеляза усилията и отдадеността на мрежата SELDI през последните две години и подчерта приноса на албанското правителство, което одобри инициативата. Експертите от Центъра за изследване на демокрацията предоставиха кратък исторически преглед на развитието на региона през последното десетилетие, подчертавайки специално еволюцията на гражданското общество и неговото влияние в областта на антикорупцията.

Въпреки някои важни постижения, свързани най-вече със стабилизирането на демократичните институции, приемането на нормативна уредба в основните направления за противодействие на корупцията, намаляването на т.нар. малка корупция (дребни подкупи) и повишаването на обществената нетърпимост към корупцията, реформите в областта на антикорупцията и доброто управление в Югоизточна Европа не са устойчиви. Антикорупционните политики и институции в региона имат нужда от въвеждането на периодичен инструмент за измерване на корупцията и напредъка в доброто управление, базиран на виктимизационни изследвания, по подобие на специализираните изследвания на Евробарометър, на мониторинга на Службата на ООН по наркотици и престъпност и на *Системата за мониторинг на корупцията*, използвана в настоящия доклад.

Критични сектори с висока корупция и рискове за завладяване на държавата, като енергийния, трябва да бъдат разглеждани с приоритет. Приоритетните мерки трябва да включват също:

- увеличаване на конкуренцията при обществените поръчки;
- подобряване на корпоративното управление на държавните предприятия;
- прозрачно управление на мащабни инвестиционни проекти;
- засилване на отчетността и независимостта на енергийните регулаторни органи.

Източник: Доклад Антикорупция презареждане: Оценка на Югоизточна Европа, Център за изследване на демокрацията/SELDI 2014, стр. 19, 167.

Изготвянето и публикуването на Регионалния антикорупционен доклад се основава на двугодишните усилия на членовете на SELDI. Предварителните заключения от девет социологически проучвания и националните Доклади за оценка на корупцията бяха дискутирани на 20 юни 2014 г. по време на семинар на тема *Подобряване на управлението в страните от Югоизточна Европа: погледът на гражданското общество и нови публично-частни решения* в Истанбул, Турция. Дискусията се фокусира върху най-неотложните предизвикателства на управлението в региона и върху намирането на иновативни решения на публично-частното партньорство. Присъстващите се запознаха с резултатите на оригиналната регионална Система за мониторинг на корупцията, която предлага преглед на напредъка в борбата с корупцията в Югоизточна Европа в периода 2001 – 2014 г. Главният инспектор към офиса по надзор на министър-председателя на Турция подчерта шест

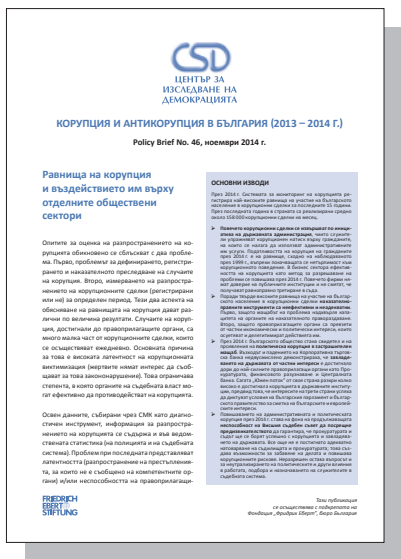
ключови предизвикателства свързани с корупцията:

- Всяко отклонение от правилата на демокрацията увеличава корупцията.
- Страните, които имат проблеми с управлението, също така имат и проблеми с корупцията.
- Равноправието трябва винаги да бъде комбинирано с правосъдие.
- В Турция и останалите държави всички разпоредби, свързани с имунитетите следва да бъдат премахнати, когато става въпрос за престъпления, свързани с корупция.
- Противдействието на корупцията изисква не само политическа воля (т.е. спонтанна реакция), но и политическа решимост (т.е. продължителен ангажимент).
- Държавата трябва да има добър институционален план за противодействие на корупционните престъпления. Все още не е ясно дали е

Семинар: Подобряване на управлението в страните от Югоизточна Европа: погледът на гражданското общество и нови публично-частни решения, Истанбул, Турция

нужно да има една или повече институции за справяне с проблема. Страните трябва да инвестират не само в институциите, но и в хората, за да ги образозват и изградят социални ценности.

тори на корупцията, докато Албания и България показват най-високите стойности на индекса на корупционен натиск и най-високия дял на хора от населението, които посочват, че им е бил поискан подкуп.

Представителите на Центъра за изследване на демокрацията представиха Системата за мониторинг на корупцията, използвана от инициативата SELDI и подчертаха, че корупцията е широко разпространено явление, което обхваща множество сложни видове поведение на различни нива – административни, политически и др. Те изтъкнаха, че Системата за мониторинг на корупцията, която се основава на социологически проучвания, е един от малкото инструменти за обективно измерване на корупцията. Системата предоставя и данни, коренно различни от административните и съдебни статистики. Тя има за цел да направи оценка на предпоставките, действителния опит и възприятията на корупцията, както и на ефективността на правителството в борбата с корупцията. Според резултатите, Хърватия и Турция отчитат най-ниски индикатори

Българският Доклад за оценка на корупцията, издаден през 2014 г., отразява няколко ключови момента:

- През последните години българите са допуснали да бъдат въввлечени средно в по около 158 000 корупционни сделки месечно.
- Повечето корупционни сделки са били инициирани от администрацията чрез оказване на корупционен натиск върху тези, които търсят публични услуги.
- Високите нива на участие в корупция на българското население правят инициативите за прилагане на наказателното право неефективни и неадекватни.
- Едновременното повишаване на административната и политическата корупция през 2014 г. се наблюдава на фона на продължаващия неуспех на Висшия съдебен съвет да се

От ляво на дясно: г-н Филип Гунев, заместник-министър на вътрешните работи; г-н Андрей Янкулов, заместник-министър на правосъдието; г-жа Румяна Бъчварова, заместник-председател на Министерски съвет; д-р Огнян Шентов, председател на Центъра за изследване на демокрацията и г-н Константин Пенчев, Омбудсман на Република България

Единадесети обществено-политически форум за противодействие на корупцията: Антикорупционни политики срещу завладяването на държавата, София

изправи пред предизвикателството и да гарантира, че прокуратурата и съдиите адекватно ще се справят с корупцията и завладяването на държавата. Структурата на съдебната власт все още не предоставя гаранции за бързо, точно и прозрачно прилагане на закона.

На 11 декември 2014 г. Центърът за изследване на демокрацията организира Единадесетия обществено-политически форум за противодействие на корупцията: Антикоруptionни политики срещу завладяването на държавата. Д-р Огнян Шентов, председател на УС на Центъра, обясни, че се наблюдава връх в политическата корупция, дори извън злободневните скандали със съдебната система. Като пример за завладяването на държавата от чужди или местни частни интереси той посочи управлението на големите инфраструктурни проекти като „Белене“ и „Южен поток“. Г-жа Румя-

на Бъчварова, заместник министър-председател на България, коментира Доклада за оценка на корупцията и го окачестви като смел, добре аргументиран и с недвусмислени заключения. Според г-жа Бъчварова България се нуждае от нов план за действие при борбата с корупцията. Тя посочи конкретни мерки и предостави на аудиторията ясна перспектива за това какво е нужно да се направи в страната за справяне с проблема.

Важността на Доклада за оценка на корупцията и спешната нужда от реформи бяха посочени от **г-н Константин Пенчев**, Омбудсман на Република България, **г-н Андрей Янкулов**, заместник-министър на правосъдието и **г-н Делян Добрев**, председател на Комисията по енергетика към Народното събрание. **Г-н Филип Гунев**, заместник-министър на вътрешните работи подчерта, че са нужни сериозни дъл-

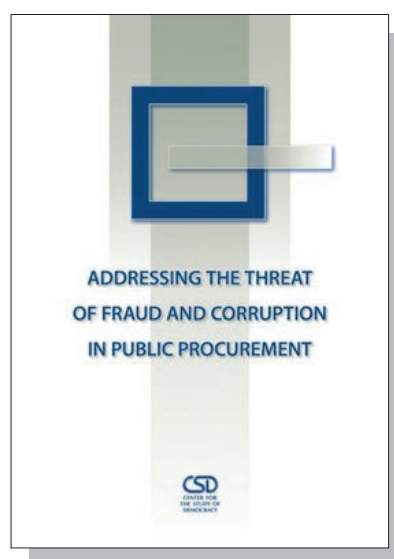
Среща на Управителния комитет на инициативата SELDI, посветена на ролята на организацията на гражданското общество при осъществяване на регионални антикорупционни политики, София

госрочни инвестиции в хора и време, за да се противодейства на наблюдавания критичен корупционен риск. **Г-н Илиян Василев**, почетен председател на Българския икономически форум потвърди тезата, че в България има завладяване на държавата и даде за пример непрозрачното и неконтролирано формиране на цената на бензина, природния газ и дизела. **Доц. Кристиан Таков**, преподавател по право в Софийския университет и председател на Арбитражния съд при БТПП, **г-жа Павлина Панова**, заместник-председател на Върховния касационен съд и председател на Наказателната колегия на съда, и **г-жа Нели Куцкова**, съдия в Софийския апелативен съд, дискутираха антикорупционните мерки, насочени към съдебната система.

На 28 октомври 2014 г. в София Центърът за изследване на демокрацията беше домакин на срещата на Управителния комитет на инициативата SELDI, посветена на ролята на организациите на гражданското общество при изпълнението на регионалните програми за борба с корупцията. Дискусията се фокусира върху управлението и развитието на организациите на гражданското общество. Представителите на Съвета за регионално сътрудничество обсъдиха изпълнението на *Стратегията за Югоизточна Европа 2020* и *Регионалната програма за борба с корупцията чрез публично-частни партньорства*. Съветът за регионално сътрудничество описа работата на организацията и представи *Стратегията за Югоизточна Европа 2020: Работни места и просперитет в европейската перспектива*. Инициативата е изградена да отговаря на характеристиките на региона на ЮИЕ, като се концентрира върху икономическия растеж и отразява *Стратегията Европа 2020*. *Стратегията на Югоизточна Европа*

2020 се основава на пет стълба, сред които „Управление на растежа“, насочен към ефективни публични услуги за борба с корупцията, както и противодействие на скритата икономика за улесняване на средата за растеж.

През 2014 г. Центърът за изследване на демокрацията публикува доклада „Адресиране заплахата от измами и корупция при обществените поръчки: Преглед на най-добрите подходи“, който е базиран на идеи, представени по време на международния семинар „Европейските финансови интереси под заплахата: нови подходи за оценяване на риска от злоупотреби с обществени поръчки и финансови средства от европейските фондове“, проведен в периода 31 октомври – 1 ноември 2013 г. в София с подкрепата на Европейската служба за борба с измамите (OLAF). Описаните най-добри практики разглеждат от различни гледни точки заплахата от измами и корупция и имат за цел да предоставят на експертите от Румъния и Гърция набор от най-съвременни подходи за справяне с тази заплахата в сложните многопластови системи за обществени поръчки.

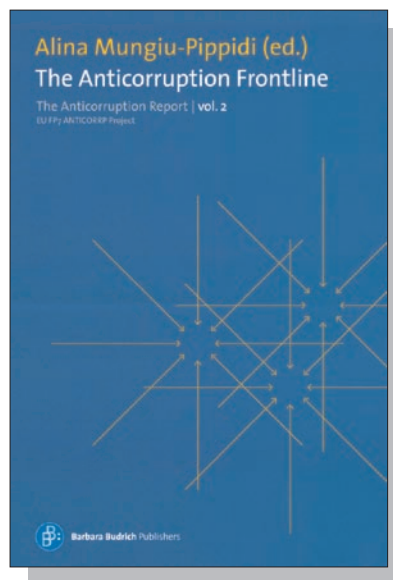

Все по-големи очаквания се възлагат на обществените поръчки. Стратегия 2020 за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж на Европейския съюз призовава към постигането на цели, вариращи от създаване на условия за бизнеса да прави иновации до преминаване към икономика с ниски нива на въглеродни емисии, като в същото време се гарантира най-ефективното използване на обществени средства. Във времена на висок публичен дефицит, ефектът на потенциалните спестявания – очакван да дойде от по-добрите правила при обществените поръчки – върху баланса на публичния сектор се очаква с нетърпение. Нарастващите надежди, че правителствените поръчки ще продължат да допринасят за икономическия просперитет, както и за множество други цели, обаче изискват тяхното регулиране да бъде постоянно модернизирано и приведено в съответствие с икономическите реалности. Редица пречки трябва да бъдат преодоляни, за да може обществените поръчки да постигнат желаните социални цели. Най-важните сред тях са заплахата от измами и корупция.

Източник: Център за изследване на демокрацията, 2014 г.: Адресиране заплахата от измами и корупция при обществените поръчки: Преглед на най-добрите подходи, стр. 9.

Центърът за изследване на демокрацията е част от многомащабния европейски проект „Преразглеждане на антикорупционните политики: световни тенденции и европейски отговори на предизвикателствата на корупцията“ (ANTICORRP), който използва експертната на двадесет изследователски групи в шестнадесет европейски страни. През 2014 г. Центърът за изследване на демокрацията допринесе за изготвянето на втория доклад по ANTICORRP: „Антикорупционна фронтова линия“ и главата относно антикорупцията в България. Авторите от Центъра за изследване на демокрацията отбелязват, че корупцията е ключов елемент при разбирането на българския режим на управление, т.е. начинът, по който политическата и административната власт са придобити, използвани, структурирани, делегирани и възпроизведени. Докладът подчертава, че българското управление се е подобрило от 1998 г. насам, поспециално по отношение на административната (дребна) корупция, но все още не се е превърнало в управление на отворения достъп. През февруари

2014 г. Центърът за изследване на демокрацията представи анализ на българското управление и политики в областта на корупцията. Според анализа е необходимо внимателно преосмисляне на ефективността на системата и оценка на напредъка в борбата срещу корупцията и организираната прес-

Участници в регионалната конференция за добро управление и предизвикателства пред антикорупционната политика, Тирана

тъпност, както и оценка на това дали България може да бъде считана за успешна в антикорупционните си мерки. Проучването показва, че България е постигнала известен напредък в своя

преход от патримониализъм до отворен достъп, но основните характеристики на режима ѝ на управление остават тези на конкурентноспособен патримониализъм. В правно отноше-

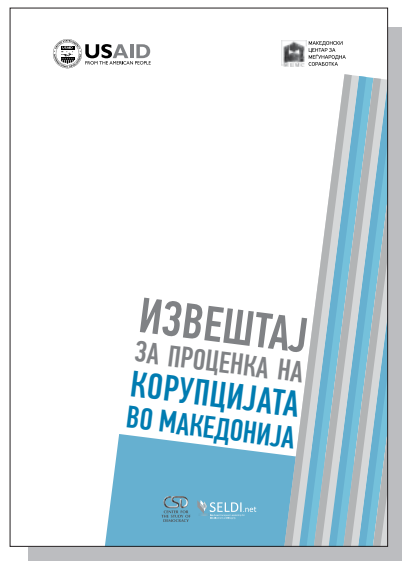

Антикорупционен форум, Скопие

ние България демонстрира характеристики на държава с отворен достъп, но се наблюдават и проблеми в практическото прилагане на правилата.

Като част от мрежата местни кореспонденти към Генерална дирекция „Вътрешни работи“ на Европейската комисия, Центърът за изследване на демокрацията подготви българската част от първия доклад на ЕС за борбата с корупцията. В доклада, публикуван през февруари 2014 г., Европейската комисия заявява, че България трябва да защитава антикорупционните институции от политическото влияние, а назначенията на ръководни постове в тези институции да са базират на прозрачни процедури, отчитащи реални достойнства на кандидатите. Комисията отбелязва също, че случайното разпределение на делата в съдилищата трябва да бъде гарантирано от национална система, докато санкциите срещу корупцията в обществените поръчки трябва да бъдат прилагани на национално и местно ниво.

Центърът за изследване на демокрацията допринесе за създаването на Македонската антикорупционна платформа, включваща представители на организациите на гражданското общество, и осигури техническа помощ на Македонския център за международно сътрудничество при публикуването на първия „Доклад за оценка на корупцията в Македония“. Експерти от Икономическата програма участваха в Антикорупционен форум в Скопие, където докладът беше представен на 14 октомври 2014 г. Екипът на Центъра за изследване на демокрацията участва в обучението „Мониторинг и анализ на връзката между организираната престъпност и корупцията“, което се проведе от 14 до 16 октомври 2014 г. в Маврово, Македония. Обучението беше предназначено за разследващи журналисти.

III. Мониторинг и оценка на политиките за борба със скритата икономика в България и Югоизточна Европа

Разпознавайки голямото значение на проблема със скритата икономика в региона, на 4 септември 2014 г. Центърът за изследване на демокрацията организира международна конференция на тема „Противодействие на сивата икономика и недекларираната заетост в Европа: настоящи и бъдещи перспективи“ в сътрудничество с университета в Шефилд, Великобритания и Института за публични финанси, Хърватия. Събитието беше посветено на решаването на въпроса със сивата икономика и недекларираната заетост в Европа. Участниците представиха резултатите от техните изследвания относно сивата икономика в България, Хърватия и Македония, както и възможните мерки за решаване на проблема. Професор Колин Уилямс от Университета в Шефилд, основен лектор в дискусиата, очерта концептуалната рамка за борба с не-

Участниците в конференцията „Противодействие на сивата икономика и недеklarираната заетост в Европа: настоящи и бъдещи перспективи“

декларирания труд. Той посочи предимствата и недостатъците на недеklarирания труд за всички участващи страни – служителите, работодателите, правителството и крайните потребители, като обясни какво прави тази практика привлекателна. Очертаните политически подходи за справяне с проблема включват увеличаване на прекия контрол чрез засилване на възпиращите мерки и осигуряване на повече стимули за работодателите и служителите да декларират работата си, както и косвен контрол – насърчаване на култура на гражданска ангажираност, която привежда човешките ценности в синхрон с формалните правила и наредби. Центърът за изследване на демокрацията също така допринесе за изработването на пет политически анализа: три насочени към противодействието на недеklarираната икономика в България, Хърватия и Македония, един за политическите

подходи срещу недеklarираната заетост и един оценяващ възможностите за трансфер на политически мерки за справяне с недеklarирания труд между държавите.

Центърът за изследване на демокрацията и Центърът за изследване и формиране на политики в Македония започнаха инициатива за наблюдение и анализ на скритата икономика и очертахта мерки за ограничаване на негативните ѝ последици в Македония. Целта и на двете организации е да въведат основани на факти инструменти за наблюдение на скритата икономика и повишаване на осведомеността по проблема в Македония, като използват за основа опита на Центъра за изследване на демокрацията. В сътрудничество с Европейския инструмент за демокрация и права на човека, на 5 юни 2014 г. беше организирана конференция в Скопие, за да се проучи

Последните проучвания показват, че въпреки че недеklarираната икономика изглежда се свива с течение на времето, има нарастващо участие в някои видове недеklarиран труд поради икономическата криза. Това означава, че въпреки общата тенденция за намаляване, не всички форми на недеklarиран труд се свиват.

След проучване на секторните и бизнес различия, може да се заключи, че има по-голямо участие в недеklarираната икономика сред малките и средни предприятия, както и тези, които работят в строителството, търговията на дребно, туризма, хотелиерството и ресторантьорството, недвижимите имоти, облеклата, хранително-вкусовата промишленост и селското стопанство, както и някои услуги. Като цяло, трудоемките, ниско технологични сектори са по-уязвими към навлизане в недеklarираната сфера. Производителите и дистрибуторите на акцизни стоки (алкохол, цигари и горива) се считат изложени на висок риск по отношение на избягване плащането на данъци и акцизи, както и по отношение на непълно деклариране на оборота.

Източник: „Справяне със скритата икономика в България“, базов доклад, GREY Working Paper No. 1, Университет в Шефилд, 2014 г., стр. 6.

състоянието на скритата икономика в Република Македония. Представители на академичната общност, местни общности и работодатели от частния сектор обсъдиха практиките за мониторинг на скритата икономика, нейните различни форми и възможното взаимодействие между гражданското общество и държавните институции в опит да ги предотвратят. Двата партньора предоставиха допълнителна информация по темата по време на семинара „Справяне с недеklarираната заетост в Македония: местен и европейски опит“, проведен на 27 ноември 2014 г. и семинара „Укрепване на медийното отразяване на скритата икономика: Последни тенденции и европейски опит“, проведен на 28 ноември 2014 г. Двете неправителствени организации изготвиха заедно и „Сборник от статии: Най-добрите практики при мониторинга на скритата икономика“ издаден на английски и македонски. Събраните статии в сборника обобщават най-актуалните мерки за противодействие на скритата икономика в Европейския съюз и извън него.

По-доброто разбиране на наличните изследвания и политическите мерки за борба със скритата икономика ще бъдат полезни на македонското правителство, експертите и гражданското общество в Македония.

Центърът за изследване на демокрацията представи своя опит в измерването на скритата икономика в България на 8 октомври 2014 г. по време на “TeliaSonera бизнес ден: В изследване на сивата икономика по света”. Домакини на събитието бяха Стокхолмското училище по икономика в Рига и институтът Telia Sonera. Представителите на Икономическата програма представиха проявите на скритата икономика в България за периода 2002 – 2011 г. и запознаха аудиторията с *Индекса на скритата икономика*, който отразява динамиката на феномена в България от 2002 г. насам. Индексът обхваща компоненти като скрита заетост, укриване на обороти и измами с ДДС. Експертите подчертаха важността на проблема и припомниха, че скритата икономика може да

се използва като общ показател за качеството на политиките и институциите. Икономическата програма даде препоръки за мерки за ограничаване на неджларираната заетост и подчерта, че цената на предприемачеството продължава да бъде твърде висока.

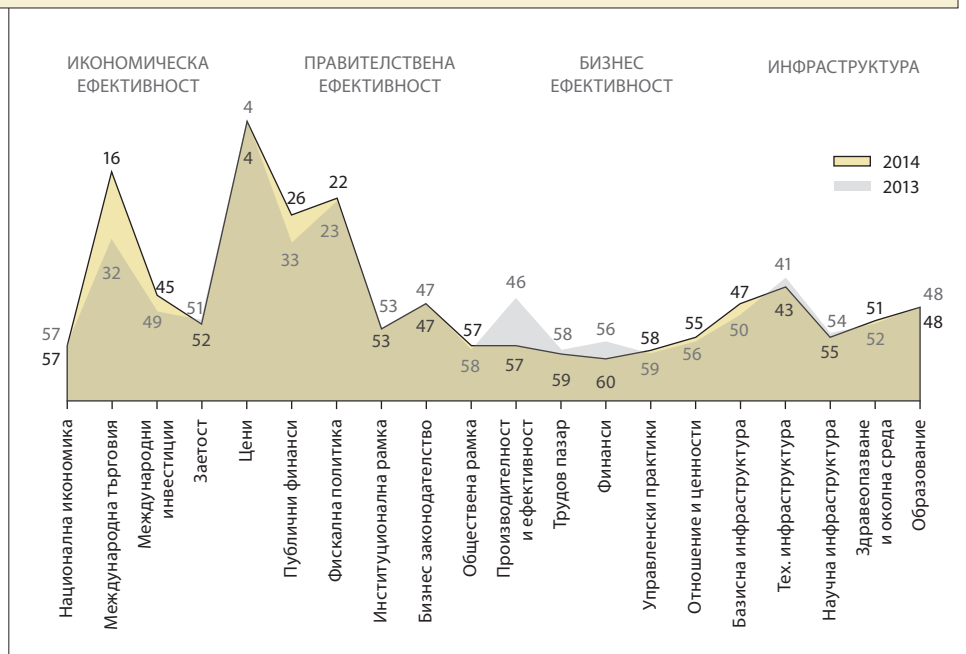
IV. Конкурентоспособност и икономиката на знанието

През 2014 г. Центърът за изследване на демокрацията продължи да анализира конкурентоспособността на България и нейното място на картата на света. Експертите от Икономическата програма представиха резултатите от Годишника на световната конкурентоспособност на 22 май 2014 г. Центърът е официален партньор за България на Центъра на световната конкурентоспособност към Института за развитие

на управлението, Швейцария (IMD). Предишните осем издания на книгата имаха пряко въздействие върху политиката и бяха цитирани в различни програмни документи на българското правителство. Международните инвеститори следят отблизо класацията по конкурентоспособност, което прави резултатите за 2014 г. още по-актуални. През 2014 г. България се нарежда на 56-то място – една позиция над тази през 2013 г.

Икономическата програма на Центъра за изследване на демокрацията също така подкрепи изготвянето на годишния доклад „Иновации.бг“, който осигурява надеждна оценка на иновационния потенциал на българската икономика и развитието на капацитета на българската иновационна система. Докладът предоставя препоръки за подобряване

Фигура 1. Промени в профила на конкурентоспособността на България за 2013 – 2014 г., IMD 2014

на обществената политика в областта на иновациите в България и ЕС, като се базира на последните теоретични и емпирични изследвания, като същевременно взима предвид специфичната икономическа, политическа, културна и институционална рамка, в която иновационната система на страната оперира. Изданието за 2014 г. отбелязва предизвикателствата, които все още стоят пред иновационната политика на България:

- Недофинансирането на националната иновационна система, която включва научни организации, иновативни компании, традиционни големи и малки фирмени структури, иновативни неправителствени организации и др.
- Липсата на координация между различните стратегически и нормативни документи, необходими за създаването на единна регулативна рамка.